

KOMPOLJSKI :

Kako smo hodili pred 30 leti na božične počitnice.

udi pred 30 leti so bili božični prazniki kakor danes. Tudi takrat niso imele šole pouka od 23. decembra pa do 2. ali celo do 3. januarja.

In vendar se mi zdi, da so bili božični prazniki takrat drugačni nego so dandanes. Bilo je v njih več lepote in tistega nedolžnega veselja, ki ga pogrešamo v sedanjih časih. Naše mlade duše so sanjale po cele tedne daleč od rojstnega kraja, tam v beli Ljubljani, o dnevih, ki so se bližali in nam prinašali toliko tihe sreče in zadovoljnosti. Saj so božični prazniki vedno najlepši zunaj na kmetih v preprosti vasi pod domačo, četudi še tako uborno slamnato streho. Ubrani mestni zvonovi ne pojo na sveti večer nikoli tako milo in v srce segajoče, kakor pa tam zunaj v tihi vasici, do katere ne seže mestni hrup in življenje, v katerem se često posameznik izgubi ne samo telesno, ampak tudi duševno.

Pred 30 leti je bilo seveda tudi življenje drugačno nego je danes. O vojnih in povojnih nadlogah se nam še sanjalo ni. Mi mladi smo takrat z drugačnimi očmi zrl v življenje, kakor pa zre nanje sedanja mladina, na katero je pljusnilo cestno blato vojnega in povojnega življenja in razmer ter jo umazalo, da ni več tako vneta za vse milo in dobro, kakor smo bili mi takrat. Življenje je bilo v tisti dobi v marsikaterem oziru še težje nego je dandanes. A med ljudmi je bilo več poštenja, več ljubezni do bližnjega, več veselja do dela, pa tudi več skromnosti. Zato pa je bilo takrat med ljudmi tudi več zadovoljnosti in neskaljene sreče, kakor pa je je dandanes.

Sedaj potuje večina dijakov na počitnice po železnici. To je sicer prav udobno. Lepo sedeš v zakurjeni vlak in v nekoliko urah te ta pripelje če ne že prav v domači kraj, pa vsaj v njegovo bližino.

Mi Dolenjci pa smo pred 30 leti potovali skoraj vsi peš. Železnice namreč še ni bilo, ampak so jo šele gradili. Zato smo dijaki, ki jim niso rojenice pri rojstvu nasipale bogastva, potovali tudi na božične počitnice peš, čeprav je pokrival dolenjske holme in ravnice debel sneg, čeprav sta nas pretresala mraz in burja. Kaj smo se mi menili za mraz, burjo in sneg! Saj je v naših srcih gorel ogenj ljubezni do rojstnega kraja, do staršev, bratov in sester in do sto in sto drugih stvari, ki so bile v tesni zvezi z domačo hišo in našo mladostjo. — Eh, človek šele v tujini spozna, kaj je dom in koliko je vreden. Naj si bo

še tako preprost in boren, vendar je tako prijetno topel in domač, da bi ga ne zamenjal za najlepše palače, ki stoje hladne in tuje po mestih.

Nobenihi počitnic se nismo toliko veselili in jih tako težko pričakovali kakor božičnih. Po cele tedne smo že delali načrte in se pripravljali na pot. Zbirali smo krajcarje ter si jih naravnost pristradali, samo da smo mogli kaj malega kupiti in prinesiti domov. Ta je kupil narejene in lepo zložljive jaslice, oni zopet cele pole, potiskane z ovčicami, pastirčki, kamelami in sloni, da si je doma izrezal in zlepil za jaslice. Tretji je zopet kupil kako lepo povestno knjigo, da jo je čital domačim na sveti večer. Za mater, očeta, brate in sestre se je dobila še posebe kaka malenkost, pa naj si bo tudi samo naprstnik ali pa rdeč pipec. Če pa že drugega ni zmožel, je kupil za 10 krajcarjev 8 žemelj in je z njimi obdaril vse domače. Žemlje so bile takrat v naših krajih prava redkost in slaščica prav tako za odrasle kakor za otroke.

Ko je prišel toliko zaželeni in pričakovani 23. ali 24. december, smo se zbrali že okrog šeste ure zjutraj pri dolenjskem mostu vsak z majhnim zavitkom pod pazduho. Sedaj toliko pripravnih in rabljenih nahrbnikov nam še niso bili znani. Zato smo nosili culice ali pa zavitke. Navadno se nas je zbralo iz naše doline 6—8 takih »proletarcev«. Časih so se nam pridružili še dijaki iz ribniške doline. Tako smo jo mahnilo vsi veseli in zadovoljni proti Škofeljci.

Kolikor se spominjam, se je takrat vozilo malo dijakov z vozom ali sanmi. »Bogataši« so bili redki med nami in če je bil kateri tako srečen, ga mi nismo prav nič zavidali za udobnost, da je lahko zmrzoval 5 ali pa še več ur na vozu ali saneh. Tak dijak je navadno še zavidal nas pešce, ker smo potovali v družbi, imeli svoj kratek čas in nam je bilo toplo v telesu in duši.

Med pogovori, smehom in šalami smo kar hitro prišli ob robu ljubljanskega barja do Škofeljce. Tam smo se poslovili od ribniških tovarišev. Oni so krenili proti Turjaku na desno, mi pa proti Grosupljemu na levo.

Spotoma se navadno nismo ustavili nikjer drugje kakor šele na polovici pota, na Grosupljem. Zakaj vedeli smo dobro, da kdor potuje in se ustavlja po gostilnicah, ta ne pride daleč. Nam pa se je mudilo domov. Saj je bilo treba še toliko pripraviti za sveti večer, in kar prijetno nam je bilo ob misli, da bomo doma sedli v zapeček. Kaj je zapeček, ve le tisti, ki je sam okusil njegovo udobnost in prijetno toploto. Saj se je stožilo po zapečku še silnemu Krpanu, ko se je boril z velikanom Brdavsom na Dunaju, pa bi se nam ne!

Od Škofeljce do Šmarja ni bilo v tistih letih nič posebnega in menda še danes ni. Okolica je stisnjena med holme in pašnike ter je jako enolična, dokler ne prekobacaš precej strmega klanca pred Šmarjem in se ti ne odpre nov širši svet. Kadar smo hodili čez tisti strmi klanec po stari cesti pred Šmarjem, smo vsakokrat govorili o nesrečah, ki so se voznikom pripetile ondi, dokler niso napravili čez klanec nove, sicer daljše, a položnejše in vijugaste ceste, po kateri se vozijo še dandanes.

Vzhodno od Šmarja kake pol ure se smehlja na hribčku prijazna cerkvica, če se ne motim, sv. Magdalene. Na to cerkvico se pogosto spomnim še sedaj. Tista leta je ondi izkopaval znani slovenski starinoslovec Pečnik rimske grobove in odkril mnogo zanimivih starin. O tem grobišču in starinoslovcu Pečniku smo potujoči dijaki vsakokrat razpravljali, kadar smo hodili mimo. Pečnika smo poznali vsi. Saj smo ga pogosto videli v Ljubljani. Bilo si ga je kaj lahko zapomniti. Mož je bil nenavadno velik in močan. Izpod velikega široko-krajnega klobuka je gledal njegov gladko obrit obraz, četudi je bila takrat »kosmata in brkasta« doba. Nosil se je kmetiško in mu je visel navadno iz žepa konec njegovega velikega rdečega ali modrega žepnega robca.

Tako je nam čas potekel do Grosuplja kaj hitro. Tam smo se ustavili. Zakaj po štirih urah hoje in še celo v snegu se prileže malce oddiha in krepčila. In tam smo dobili vsakokrat v daleč na okrog znani Košakovi gostilnici vsaj prvo, to je oddih in počitek. Drugo se je pa tudi dobilo, ako nam je dovolil finančni minister, s katerim pa smo bili navadno sprti. Sicer pa smo šli v gostilnico vsi brez skrbi, četudi nismo imeli beliča v žepu. Nihče nas ni silil piti. Kdor je imel denar, si je kupil kaj toplega za želodec, drugi smo pa počivali in jedli skorjico kruha Redkokdaj si je kupil kupico vina kak večji dijak, ki mu je že rastel mah pod nosom.

Po kakem polurnem oddihu smo jo mahnili naprej proti Račni. Na levo od nas je sameval s svojim počrnelim zidovjem mogočni grad Boštanj. O zgodovini tega gradu nismo vedeli ničesar, vsaj mi Dobropoljci ne. Zanimivejši za nas je bil nad Račno Čušperk, kamor so hodili še naši očetje na tlako in kamor so vozili desetino. Dasi že takrat ni bilo več starega gradu, vendar so v nas oživali spomini o grozotah, ki so jih užili deloma še naši očetje, še bolj pa naši dedje in pradedje.

Od Račne, oziroma Čušperka je držala takrat, ko še ni bilo železnic, proti Dobropoljam slaba in ozka cesta. Tu je šla pot skoro celo uro skozi mlad bukov gozd, ki je bil nekdam graščinski. Ta del pota

je bil najbolj enoličen in dolgočasen. Ves čas ne vidiš drugam kakor v nebo. K temu se je pridružilo še to, da se nismo nikoli čutili prav varne v tem gozdu. Dasi se nam ni nikoli ničesar pripetilo, vendar smo vsakokrat zadihali prosteje, kadar smo ga imeli za seboj, pa naj smo šli proti Ljubljani ali domov. Zato ni čuda, da sta v nas zamrli veselje in razposajenost na tem delu pota. Nekaj so vplivali spomini na krute graščake, nekaj gozdna samota, dosti pa tudi šesturna hoja.

Ko smo pa stopili na Reber, na kateri kraljuje cerkva sv. Antona, in smo zagledali lepo dolino dobrepoljsko, ki se nam odpre hipoma vsa naenkrat in ki je bila cilj naše poti, smo zopet oživel. Iz naših udov je izginila vsa utrujenost in stopali smo lahkih korakov, vedrih lic in toplih src. Zavriskali smo od veselja in zapeli. Saj smo gledali pred seboj svoj rojstni kraj tako lep in tako ljubljjen. Razprostiral se je pred nami, kakor bi ga imeli na dlani: dolga, a ne široka ravnina, zavarovana od vseh strani z griči in hribi. Po njej so pa posejane lepe vasi.

Še eno urico ali pa pol in že bomo doma, doma!

Ej, kako se bo prijetno greti v zapečku, kako si bomo pravili na sveti večer povesti in se razgovarjali o tem in onem! Kako bomo poslušali tajinstveno brnjenje božičnih zvonov! In k polnočnici pojdemo z bakljami, da se bo videlo daleč na okolo. Pod nogami bo škripal sneg, a v srcih, v dušah nam bo tako toplo, tako prijetno, kakor more biti le doma in samo o božiču.

JOS. VANDOT:

Povest o Čavnu.

1.

ač živita daleč od rodnega kraja. Daleč tam doli živita ob ravnem mestu, ki mimo njega hiti brza Kolpa. A Kolpa je zamazana in komaj gleda, da se umije v bistri Savi, ki jo čaka tam za jelševjem onkraj visokega Starega gradu. Zato pa tako hiti Kolpa mimo mesta, ker jo je menda sram, da se je umazala v svojem dolgem teku skozi močvirno polje. In Tejo in Verica gledata Kolpo, pa se spominjata na bistro Sočo, ki šumi skozi njuno domovino in je vesela in poskočna. Zato pa sta časih žalostna in slabe volje. Kar na vrt se splazita za hišo in sedeta na leseno klop. Tedaj pa položi Tejo samo prst na čelo, in Verica se samo nasmeje.